

معرفی کتاب

کلاس خلاقیت

تمرینات و روش‌های عملی پرورش خلاقیت برای معلمان

تألیف: افشین سلیمانی

ناشر: انجمن اولیا و مربیان

چاپ دوم: ۱۳۸۴

شمارگان: ۳۰۰۰

قیمت: ۱۰۰۰ تومان

تعداد صفحات: ۱۶۴

به انتخاب: سیدعلی آل صاحب فصول

خلاقیت زیباترین و شگفت‌انگیزترین خصیصه‌ی انسان است. غنا، پویایی و بقای هر فرهنگ و تمدنی به‌خلاقیت مردمان آن بستگی دارد و این واقعیت را تاریخ بارها به‌اثبات رسانده است. اکنون در آغاز هزاره‌ی سوم به‌جرات می‌توان گفت خلاقیت همان چیزی است که زندگی مدرن بشر متمدن را از زندگی ابتدایی انسان نخستین جدا می‌کند. اگر اکنون در شروع قرن بیست و یکم مشاهده می‌کنیم که در قسمتی از دنیا انسان‌هایی رؤیای دستیابی به‌کرات دور دست و سکونت در فضا را به‌واقعیتی عینی بدل کرده‌اند، برای لحظه‌ای بیندیشیم که در همین لحظه در گوشه‌های دیگری از دنیا، انسان‌های دیگری نیز زندگی می‌کنند که شیوه‌ی زیستن آنان همانند بشر هزاران سال پیش است، به‌راز خلاقیت، این موهبت منحصر به‌فرد انسان، پی خواهیم برد. در طول تاریخ حیات انسان تمایل ذاتی او به‌تغییر و ابداع از یک سو و رویارویی با تنگناها و نیازهای روزافزون زندگی از سوی دیگر، به‌تدریج او را با نیروی خلاق درونش آشنا و مأنوس

گردانید؛ نیروی پویا و مولد که زندگی وی را به‌سرعت به‌سوی توسعه و تکامل به‌حرکت درآورد و سر منشأ شاه‌کارها، ابداعات و اختراعات او گردید.

مشاهده‌ی نوآوری‌ها و اختراعات ارزشمند و حیات‌بخش نوانی و دانشمندان در قرن حاضر سبب شد جوامع به‌تدریج به‌فناوری و توسعه‌ی فرهنگ خلاق انسان و نقش آن در پیشرفت علوم و فناوری و توسعه‌ی فرهنگ پی ببرند. به‌این ترتیب تلاش برای کشف ماهیت خلاقیت و راز پرورش آن آغاز شد.

در دهه‌ی ۱۹۵۰، غرب شاهد شکل‌گیری یک موج علمی با هدف شناخت و پرورش خلاقیت بود و از همان زمان اولین مطالعات و تحقیقات بنیادی و هدف‌دار در مورد خلاقیت آغاز گردید؛ امروزه این موج با گذشت نیم قرن از حرکت آن از دریای بی‌کران خلاقیت، دستاوردهایی گران‌بها به‌ساحل دانش هدیه کرده است. البته علی‌رغم تحقیقات و مطالعات فراوان روان‌شناسان و متخصصان در طول این مدت، هنوز هم ماهیت واقعی خلاقیت انسان به‌طور کامل شناخته نشده است و آنچه تا کنون به‌دست آمده نیز توأم با برخی اختلاف نظرها می‌باشد. اما در عین حال همین دستاوردها و نتایج حاصله از پژوهش‌های خلاقیت در دنیا، اکنون پشتوانه‌ای برای طرح‌ریزی روش‌ها و برنامه‌هایی در جهت پرورش این توانایی در دانش‌آموزان گردیده است.

در حال حاضر در کشورهای توسعه‌یافته شکوفایی و پرورش خلاقیت دانش‌آموزان از عالی‌ترین و مهم‌ترین اهداف آموزش و پرورش آنان به‌شمار می‌رود. در این کشورها اهمیت پرورش خلاقیت به‌حدی است که در همه‌ی دوره‌های تحصیلی دانش‌آموزان، از دوره‌ی پیش از دبستان تا سطح دانشگاه، واحدها و مواد درسی ویژه‌ای به‌این موضوع اختصاص داده شده است؛ این برنامه‌ریزی و سرمایه‌گذاری به‌دلیل نقش اساسی خلاقیت در توسعه و پیشرفت و غلبه بر تغییر و تحولات اجتناب‌ناپذیر زندگی می‌باشد.

از سال‌ها پیش در کشور ما نیز در حوزه‌ی خلاقیت مطالب و مباحث اندکی مطرح بوده است. هم‌چنین یکی از اهداف اساسی آموزش و پرورش ما در خصوص شکوفایی خلاقیت دانش‌آموزان

طرح‌ریزی شده است. اما علی‌رغم اهمیت حیاتی این موضوع، به‌دلایل مختلف تا کنون کم‌تر به پژوهش و مطالعه‌ی بنیادی و برنامه‌ریزی برای پرورش خلاقیت دانش‌آموزان، پرداخته شده است و این در حالی است که به‌شدت به‌نسلی خلاق و نوآور نیازمند بوده و هستیم.

بنابراین در شرایط حساس کنونی و با توجه به تحولات سریع دنیا و نیاز اجتناب‌ناپذیر به تطابق با پیشرفت و تغییرات علوم، آنچه بیش از هر چیز دیگر مورد نیاز آموزش و پرورش ماست، مطالعه و پژوهش بنیادی و کاربردی در زمینه‌ی خلاقیت و روش‌های پرورش آن و به‌موازات آن آموزش نظام‌دار و هدفمند هم‌هی معلمان و مربیان برای استفاده‌ی کاربردی از یافته‌های این پژوهش‌هاست.

بر این اساس با توجه به نیاز حیاتی آموزش و پرورش کشورمان به پرورش خلاقیت دانش‌آموزان و کمبود منابع کاربردی در این زمینه در کشور، کتاب حاضر بر مبنای مطالعه و تحقیق و تجربیات عملی نویسنده در چند ساله‌ی اخیر تألیف گردید. این کتاب که تأکید اصلی آن بر روش‌های عملی پرورش تفکر خلاق دانش‌آموزان قرار دارد، با هدف پاسخ به نیاز قدیمی معلمان به یک منبع ساده و کاربردی برای به‌کارگیری شیوه‌های عملی پرورش خلاقیت در کلاس‌های درس تألیف گردیده است و به‌اعتقاد نویسنده می‌تواند ضمن ارائه‌ی اطلاعات لازم درباره‌ی مبحث وسیع و پیچیده‌ی خلاقیت به معلمان و مربیان، تصویری ساده از کلاس پرورش خلاقیت منعکس نماید؛ چیزی که کمبود آن در برنامه‌های مدارس ما به‌شدت احساس می‌شود.

هر چند ممکن است تا زمان یافتن راه‌بردهایی اساسی برای برنامه‌ریزی و تأسیس واحدها، دوره‌ها و کلاس‌های ویژه‌ی خلاقیت و گنجاندن آن در برنامه‌ی آموزشی مدارس کشور، فاصله‌ی زیادی وجود داشته باشد، اما هرگونه تلاش و فعالیت علمی و پژوهشی در این زمینه می‌تواند رسیدن به‌هدف فوق‌را تسریع نماید و تا اندازه‌ای فاصله‌ی موجود را کاهش دهد. این هدف به‌خودی خود ضرورت وجودی کتاب حاضر و منابعی از این دست را تبیین می‌نماید.

کتاب کلاس خلاقیت از نظر محتوایی به دو بخش کلی تقسیم می‌شود. بخش اول شامل مطالبی درباره‌ی ماهیت و تعاریف خلاقیت، اجزا و مهارت‌های آن، ویژگی‌های افراد خلاق و دانش‌آموزان خلاق، معرفی خلاقیت در محیط مدرسه و خانواده می‌باشد که به‌صورتی ساده و مختصر ارائه گردیده است.

بخش دوم کتاب که مقصود اصلی کتاب را در خود دارد، حاوی روش‌ها و تمرینات ساده و عملی پرورش خلاقیت و مطالب وابسته به آن از جمله اهداف تمرینات، روش‌های برنامه‌ریزی و استفاده از تمرینات با توجه به شرایط و امکانات موجود در مدارس می‌باشد. در نگارش این بخش نیز تا حد امکان سعی شده است جنبه‌های عملی و کاربردی مطالب در اولویت قرار گیرد.

در تألیف این کتاب علاوه بر تجربیات عملی، مطالعات و نظرات شخصی مؤلف، از منابع فارسی و انگلیسی گوناگونی استفاده شده که فهرست آن‌ها در انتهای کتاب آمده است. به‌ویژه در طراحی و تنظیم تمرینات تا حد زیادی از مطالعات و تحقیقات تورنس، دبونو^(۱)، آمابیل که همگی از متخصصان برجسته در زمینه‌ی خلاقیت می‌باشند، بهره گرفته شده است.

۱- کتاب سلسله درس‌های تفکر از این نویسنده در شماره قبل فصل‌نامه معرفی شده است.